

OZBROJENÝ BOJ SLOVÁKOV PROTI MAĎARSKEJ REVOLÚCII VO FILOZOFII ŠTÁTU ĽUDOVÍTA ŠTÚRA

JAROSLAV CHOVANEC

CHOVANEC, J.: Slovak armed fights against Hungarian revolution in Ludovít Štúr's state philosophy. *Vojenská história*, 4, 11, 2007, pp. 27 – 35, Bratislava.

The author focuses on the evaluation of the personality of Ludovít Štúr as one of the most reputable persons of Slovak national life in the second half of 19th century. Meanwhile, he points to the fact that a practical outcome of his philosophical opinions on a state from the Slovak national issue point of view resulted in an armed fights of Slovak voluntary corps against Hungarian revolutionary army. In the historic context, the author stresses the necessity to see and reassess objectively the range of the alliance between Slovak national Movement and Vienna in the light of the successful Hungarian revolution. In addition, he pinpoints the relation of Hungarian revolution with the solution of nationalistic issue, or its approach to national and relevant demands of Slovak nation in Hungary from the development point of view.

Military history. Slovakia. 19th century. Ludovít Štúr.

Praktické vyvrcholenie Štúrových filozofických názorov na štát z pozície riešenia slovenskej národnej otázky vyústilo do ozbrojeného boja slovenského dobrovoľníckeho zboru pod vedením Štúra, Hurbana, Hodžu a ďalších proti maďarskej revolučnej armáde. Táto stránka etapy Štúrovej praktickej politiky, jeho verejnopolitického pôsobenia, patrí pri celkovom hodnotení a interpretovaní medzi najprotirečivejšie. Zrodila mnoho sporov, ktoré zasa podnietili rôznorodé vykresľovanie Štúra podľa protichodných politických, ideologických alebo sociálnych a nacionálnych orientácií jednotlivcov alebo skupín pertraktujúcich sporné, zväčša subjektivisticky ladené názory.

Pokiaľ ide o marxistických autorov a ich hodnotenie Štúrovho postoja k maďarskej revolúcii, všeobecne prevláda prijatý a tradovaný názor, odvodzujúci sa od zakladateľov marxizmu, hodnotiaci jeho postoj ako omyl, tragický omyl, politickú chybu a podobne.¹ Nie celkom jednotne sa udávajú aj pramene, resp. príčiny takejto praktickej Štúrovej orientácie. Časť autorov vidí hlavnú príčinu v programe maďarskej revolúcie v národnostnej otázke a v riešení slovenskej otázky, iní v politike cisárskej Viedne v priebehu revolučných udalostí, ďalší v Štúrovej filozofii štátu a podobne.

1 Pozri napríklad ŠPICER, J.: *Ludovít Štúr. Úvodná stať k I. zv. diel Ludovíta Štúra*. Bratislava : SVKL 1954; ARATÓ, E.: Ludovít Štúr v boji za formovanie slovenského národa. In: *Pravda*, 28. októbra 1965; VÁROSSOVÁ, E.: *Svetozár Ludovít Štúr*. Zborník SVA, Bratislava, 1956; HERELIK, Š.: *Sociálne, politické a ekonomické názory Ludovíta Štúra*. Zborník SAV. Bratislava, 1956.

Nepochybne, že úlohu pri konkretizovaní pohybu slovenského národného hnutia a slovenského dobrovoľníckeho zboru pod vedením Štúra zohrala aj jeho filozofia štátu, jeho legitimizmus, viera v spravodlivosť štátu, t. j. viedenskej vlády, viera v jej sľuby riešiť národnostnú otázku v habsburskej monarchii cestou a spôsobom pre Štúra a Slovákov prijateľným. Určite by však nebolo správne redukovať okolnosti ovplyvňujúce Štúrovo počínanie iba na jeho filozofiu štátu a z nej vyplývajúce či vyvedené závery a názory na cisára a jeho vládu.

Tak ako pri skúmaní praktického počínania iných vedúcich osobností aj u Štúra okrem jeho filozofického svetonázoru treba hľadať príčiny v konkrétnej historicky sa utvorenej sociálno-politickej, národnostnej i mocenskej situácii v európskom, rakúskom a uhorskom meradle, ako sa formovala do revolúcie i priamo v jej priebehu. V oblasti formulovania bezprostredných cieľov slovenského národného hnutia to bol teda predovšetkým konkrétny postoj Viedne a maďarskej revolúcie k požiadavkám Slovákov, konkrétny vývoj mocenských vzťahov medzi viedenskou vládou a maďarskou revolúciou, hnutie ostatných slovenských národov v Rakúsku a Uhorsku, vplyvy Štúrových spolupracovníkov, životné a historické skúsenosti.

K samému hodnoteniu tzv. tragického Štúrovho omylu v postoji k maďarskej revolúcii treba ešte dodať, že ani opieranie sa o rozbor konkrétnych okolností slovenských pomerov v rokoch 1848 – 1849, a to aj v uvedenom rozsahu, nevedlo vždy k jednotným a správnym záverom, lebo u historikov tu bola vždy na prekážku väčšia alebo menšia zámernosť, sociálna alebo nacionálna zaujatosť. Kým marxistickí historici aj tí, u ktorých sa dala predpokladať snaha o objektívnosť, boli svojím spôsobom negatívne ovplyvnení nedávnou dobovou atmosférou, dogmatizmom, resp. dogmatickým prístupom k všeobecne opakovaným názorom klasikov marxizmu-leninizmu, v našom prípade ide najmä o Marxov názor na pokrokový charakter maďarskej revolúcie. Veľmi pozitívne hodnotiace Marxove závery o maďarskej revolúcii ako hlavnej sile boja proti viedenskej reakcii a kontrarevolúcii a podriadenie hodnoty všetkých udalostí z rokov 1848 – 1849 tejto základnej téze, sa stali základom zavrhovania všetkého, čo sa v minulosti postavilo proti nej, prirodzene, vrátane vystúpenia Ľudovíta Štúra a slovenského dobrovoľníckeho zboru.

Z takejto pozície hodnotené Štúrovo vystúpenie nemohlo nevyznieť inak, než ako bolo v zásade tradované. Okrem toho sa, pravda, najmä v dávnejšej minulosti objavovali aj názory, že zo strany Štúra a jeho spolubojovníkov to bola akási služba Viedni, v dôsledku čoho niekedy Štúrov statočný a úprimný boj za spravodlivú vec slovenského ľudu vyznieval ako kontrarevolučný čin, pomoc reakcii, zrada ideálov revolúcie, ako osobná vec Štúra, Hurbana a ďalších, ktorí mali po revolúcii, resp. jej porážke, získať určité osobné výhody v podobe vysokých funkcií.

Objektívny a nezaujatý prístup k tomuto problému si vyžaduje, samozrejme, objektívne vidieť a zväziť aj dosah spojenectva slovenského národného hnutia s Viedňou vo vzťahu k úspechu maďarskej revolúcie vôbec, ale takisto náležite zohľadniť aj vzťah maďarskej revolúcie k riešeniu národnostnej otázky, resp. jej prístup k národným, z hľadiska pokroku taktiež oprávneným požiadavkám slovenského národa v Uhorsku. Napokon, pri objašňovaní tejto otázky nemožno pri posudzovaní Štúrovho konania obísť ani aspekt ľudský, jeho pevnú vieru a presvedčenie o správnosti svojho počínania i správnosti postupu celého hnutia.

V tomto ohľade nám, prirodzene, nejde o rozbor charakteru a cieľov maďarskej revolúcie v celom komplexe súvislostí. Z aspektu Štúra však považujeme za dôležité vidieť aj spoločné programové ciele maďarskej revolúcie a slovenského národného hnutia, ktoré v otázkach sociálnych, hospodárskych i politicko-občianskych nielenže neboli rozporné, ale, na-

opak, veľmi blízke. Potvrďuje to napríklad známy maďarský historik Arató, keď pri príležitosti 150. výročia narodenia Ludovíta Štúra napísal, že „*protifeudálna činnosť štúrovcov mala mnoho spoločné s názormi maďarskej liberálnej opozície. Táto spoločná platforma, vyžadujúca buržoáznodemokratické zmeny, však neprerástla v spoločenstvo, pretože neustále sa zostrujúce národné protiklady boli oveľa väčšie ako v skutočnosti dôležité momenty, ktoré hnutie spájali.*“² Táto spätosť protifeudálnych záujmov, okrem iného, vysvetľuje aj to, prečo sa *slovenský ľud zúčastňoval protifeudálnych bojov po boku kossuthovských vojsk*, dokonca vo väčšom počte než vo vojskách hurbanovských.

Koniec-koncov Štúr nadšene uvítal výsledky marcového uhorského revolučného snemu práve na splnenie túžob sociálnych a hospodárskych, svojou podstatou protifeudálnych a demokratických. A ak konštatoval nedostatky, tak išlo v prvom rade o nesplnenie slovenských požiadaviek národných. Podľa nášho názoru základným kameňom úrazu pri Štúrovom rozhodovaní medzi Viedňou a Maďarmi bol jednak vzťah maďarskej revolúcie k riešeniu národnostnej otázky všeobecne a slovenskej otázky osobitne, jednak oficiálne vyhlásenia predstaviteľov viedenskej vlády o riešení národnostnej otázky v habsburskej monarchii.

Národnostná problematika zvlášť vystupujúca do popredia v procese utvárania novodobých národov, ako aj otázka agrárna, tvoria nedeliteľnú zložku v procese buržoáznej revolúcie ako výrazu všeobecného spoločenského pokroku. Práve oni dávajú v mnohých krajinách revolúcii typické, špecifické, svojrázne črty. Možno jednoznačne povedať, že to bola práve otázka národnostná a vzťah revolučných síl k jej riešeniu, čo takto poznamenali charakter revolúcie v Uhorsku.

Maďarský nacionalizmus progresívne zameraný proti rakúskemu útlaku zároveň upieral nemaďarským národom v Uhorsku tie práva, za ktoré Maďari oprávnené bojovali, čiže najprv práva jazykové a neskôr právo na vlastný národný a od Viedne nezávislý štát. Voči nemaďarským uhorským národom v Uhorsku však v priebehu celej revolúcie hlásali a presadzovali násilnú maďarizáciu a v marcových udalostiach uhorský snem, nazývaný snemom revolučným, schválil ústavu, podľa ktorej je v Uhorsku len jeden národ, a to maďarský, čo spolu s presadením maďarčiny ako štátneho jazyka znamenalo, že ani od novej Batányiho (Bathyányiho) vlády nemôžu nemaďarské národy očakávať splnenie svojich národných požiadaviek. Celý vývoj revolučných udalostí ukazuje, že kým mala Batányiho vláda aké-také vyhliadky na udržanie moci, požiadavky nemaďarských národov ignorovala – a ak si odmyslíme minimum národnostných práv v podobe priznania práva používania materinskej reči v obecnej administratíve, náboženskom živote a pred najnižšími súdnymi inštanciami tesne pred vidinou vlastnej porážky – prakticky nikdy za svojho pôsobenia neuznala práva Slovákov ako národa.

Maďarská liberálna opozícia ani po získaní mocenských pozícií nestratila, resp. nezmenila ten charakter, na ktorý upozornil Štúr už v roku 1847 tvrdiac, že maďarský liberalizmus, ktorý sa vydával za priekopníka slobody v Uhorsku, trpel „*na jednej veľkej rane, ktorá ho v jeho samom princípe znižovala, pred svetom do posmechu a u Slovanov do podozrenia a nenávisťi uvádzala, a táto jeho rana bolo to, že on osvetu a slobodu, za ktoré, hovoril, že bojuje – chcel mať len výlučne pre národ maďarský, bol teda liberalizmom na najväčšom stupni egoistickým a tyranským.*“³ Maďarská revolučná vláda ako predstaviteľka maďarského liberalizmu a maďarskej strednej liberálnej šľachty sa v priebehu revolučných udalostí neodhodlala

2 ARATÓ, E.: *Ludovít Štúr v boji za formovanie slovenského národa*. In: *Pravda*, 28. októbra 1965.

3 ŠTÚR, L.: *Slovania bratia*, s. 249.

dokonca ani na porevolučný prísľub riešenia národných práv nemaďarských národov, naopak, tieto sústavne apriórne odmietala. A tým nevyhnutne vohnala L. Štúra a ním vedené slovenské národné hnutie na stranu Viedne, čiže proti revolúcii.

Štúr naznačil možnosti ozbrojeného boja proti Maďarom už na Slovanskom zjazde v Prahe a definitívne sa v tejto myšlienke utvrdil v čase vzplanutia južnoslovanského protimaďarského boja vedeného chorvátskym bánom Jelačičom, od ktorého Štúr očakával aj presadzovanie slovenských požiadaviek. S pomocou Chorvátov Štúr zorganizoval a vyzbrojil prvý slovenský dobrovoľnícky zbor, s ktorým sa postavil do ozbrojeného boja proti Maďarom, pričom išlo o zbor organizovaný a vedený relatívne samostatne a nezávisle od viedenskej vlády. Až ďalšie dve výpravy boli zaradené do riadnej cisárskej armády a stali sa jej súčasťou. Znamená to, že pôvodne zo strany Slovákov išlo o samostatný boj proti maďarskej vláde za slovenské požiadavky, hlavným motívom bola subjektívna snaha oslobodiť Slovákov, a nie pomáhať Viedni, i keď objektívne to znamenalo pomoc Viedni.

Tzv. druhá, zimná slovenská výprava bola realizovaná až po Schwarzenbergovom vyhlásení (27. novembra 1848) a vydaní Manifestu Františkom Jozefom I. (2. decembra 1848), teda v čase, keď Štúr a ostatní videli práve vo viedenskej vláde záruku realizácie svojich národných nárokov. To bol jeden z dôvodov začlenenia slovenského zboru do cisárskej armády. Ďalším dôvodom bola skutočnosť, že za hlavného veliteľa cisárskych vojsk v Uhorsku bol v októbri 1848 vymenovaný bán Jelačič. Štúr dúfal, že Jelačič porazí Maďarov a pomôže slovenským povstalcem.

Sám Štúr o svojich pohnútkach po porážke revolúcie v liste I. I. Sreznevskému hovorí: „*Maďari bažiac po samostatnosti a nadvláde nad všetkými druhými národami povstali s mečom v ruke proti vláde Rakúskej a my vidiac príhodný čas zbaviť sa nenávideného večného jarma povstali sme proti nim, najprú sami, potom ale porazení ako spojenci vojsk Rakúskych. Nosili sme meče skoro rok a bojovali sme v počte do 20.000 mužov všetkoho a v rozličných časoch. Za to nám sľúbila Rakúska vláda rovnakie práva s druhými národami, ale nedržali a nedržia z toho nič – Nemci.*“⁴ V tomto liste Štúr už jasne vidí a konštatuje vierolomnosť viedenskej vlády, ktorá nespĺnila svoje sľuby z čias revolúcie. V priebehu revolúcie však ešte stále veril, a nie celkom neopodstatnene, že národná slovenská sloboda môže prísť jedine zo strany viedenskej vlády.

Je zrejmé, že Štúr a jeho spolupracovníci nemohli pociťovať osobitné sympatie ani k rakúskej vláde, ktorá bola vládou šľachty a ochraňovala feudalizmus, všetkými silami sa usilovala udržať monarchiu ako „žalár národov“ pohromade a presadzovala nemčinu v celej ríši ako úradný jazyk miesto latinčiny. Tým, a samozrejme, aj hospodárskou kolonialistickou politikou vo vzťahu k Uhorsku, vyvolala nielen vlnu nacionalizmu maďarského, ale aj nacionalizmu iných národov ríše. Slováci permanentne bojovali za právo užívať reč slovenskú. Maďarský tlak však pôsobil na slovenský ľud bezprostrednejšie nielen v oblasti národnej, ale aj sociálnej. Z toho dôvodu sa slovenské hnutie obrátilo predovšetkým proti Maďarom a aj proti maďarskému revolučnému hnutiu, ktoré od svojho nacionalizmu neustúpilo prakticky vôbec, kým na druhej strane viedenská vláda donútená revolučnými udalosťami prechádzala postupne na také národnostno-programové pozície, aké v podstate mohli riešiť aj požiadavky Slovákov.

Z hľadiska našej témy nepovažujeme za potrebné podrobne uvádzať celú sériu vyhlásení viedenskej vlády o riešení národnostnej otázky v monarchii⁵, konštatujeme však, že prov-

4 ŠTÚR, L.: *Listy II.*, s. 237.

5 Pozri bližšie REBRO, K.: Pokusy o štátoprávne riešenie slovenskej medzinárodnej otázky v revolučných ro-

nanie týchto programových vyhlásení bez ohľadu na dôvody, pre ktoré boli urobené, s národnostným programom revolučnej maďarskej vlády nemohlo nikoho nechať na pochybách, tak ako nemohlo aj samého Štúra nepriviesť na stranu Viedne.

Viedenská vláda vidiac na jednej strane nemožnosť dohody s Maďarmi, hľadala proti nim spojencov aj medzi nemaďarskými národnosťami, na druhej strane ich získavala na svoju stranu práve takým národnostným programom, aký im v podstate zaručoval národnú rovnoprávnosť, čiže to, čo im Maďari jednoznačne odopierali.

Za národnú rovnoprávnosť sa vyslovil 27. novembra 1848 predseda vlády Schwarzenberg a tiež cisár František Jozef v manifeste z 2. decembra 1848, grófi Mailáth a Stadion; dochádza i k úvahám odtrhnúť Slovensko od Maďarov a vytvoriť z neho osobitnú korunnú krajinu podliehajúcu priamo cisárovi a ríšskemu snemu. Najmä tejto možnosti sa Slováci chytili a do Olomouca, kam sa nasťahoval počas októbrovej revolúcie vo Viedni cisársky dvor, vyslali deputáciu, ktorá predniesla petíciu slovenského národa panovníkovi a hneď odišla do Viedne na ďalšie rokovania, kde sa k deputácii pripojil aj L. Štúr. Už predtým však schválená tzv. oktrojovaná ústava zo 4. marca 1848 odmietla slovenské snahy o osamostatnenie slovenského územia v podobe korunnej krajiny. Ústava vyhlásila však rovnoprávnosť národov a reči, čoho sa slovenská delegácia dožadovala tak v Olomouci, ako aj hneď potom vo Viedni. Z rokovania s panovníkom a grófom Stadionom, ktorý súhlasil so slovenčinou ako úradnou rečou na Slovensku a dokonca aj s odtrhnutím Slovenska, ak sa za to vysloví celý národ, odchádzala slovenská delegácia presvedčená, že po porážke revolúcie budú požiadavky Slovákov až po osamostatnenie realizované, čo ich iba utvrdilo v presvedčení pokračovať aj v ozbrojenom boji proti Maďarom.

Toto presvedčenie dokumentoval aj sám Štúr, keď v liste J. V. Fričovi tesne po rokovaníach v Olomouci a vo Viedni napísal: „*Z dobrého a jistého pramene mohu Ti zvestovať, že za krátky čas na celom Slovensku do všetkých úradú, nižších i vyšších škol, uvede sa materinský jazyk náš a že Slovensko se zcela osamostatní, bude-li tomu chtít celý národ. My to chceme a myslím i vykonáme.*“⁶

Podobným tónom nádeje vyslovil sa Štúr aj v liste Danielovi Jaroslavovi Bórikovi,⁷ no čakajúc na potvrdenie slovenských vymožeností, menovite odtrhnutia Slovenska od Maďarov spolu s ďalšími predstaviteľmi národného pohybu, organizoval zároveň prípravu tzv. tretej slovenskej výpravy. „*My se hotujeme k novému tažení, chceme a postavíme teď s Hurbanem 20 000 dobrovolníků, kteří mají být Slovensky národně ošaceni a dokonale do tažení vojenskyho vystrojeni. Ješte se nám jen mají dát politické garantie našeho života, co se po tito dni státi má. Bez těch nehme se více ani na krok.*“⁸ V mene Slovenskej národnej rady⁹ Štúr zvolal svojich spolubojovníkov do Skalice, kde sa slovenskí dobrovoľníci schádzali, aby svojím príspevkom na porážke Maďarov posilnili oprávnenie na definitívne schválenie politických práv slovenského národa.

Ako je známe, viedenská vláda, ktorá sa medzitým dohodla o pomoci proti Maďarom s ruským cárom, po porážke revolúcie nádeje Štúra a Slovákov nespĺnila a postupne začala odbúravať všetky ústupky vrátane ústupkov národných. Nastolenie Bachovho absolutiz-

koch 1848-1849. In: *Právnická štúdiá* č. 4, 1965, s. 557.

6 ŠTÚR, L.: *Listy II.*, s. 14.

7 Tamže, s. 205-207.

8 ŠTÚR, L.: *Listy J.V. Stankovi* z 11. mája 1849.

9 O Slovenskej národnej rade pozri bližšie Rebro, Karol, ref. 5.

mu zaviedlo kontrarevolučný režim, ktorý obmedzil i tie najminimálnejšie vymoženosti revolučných rokov.

Pravda, aj sám L. Štúr zaiste pochopil, že viedenská vláda ho oklamala a že boj za národné práva Slovákov musí pokračovať. V časoch revolúcie však boli situácia a vyhladky Slovákov iné. Politika rakúskej vlády vychádzajúca v ústrety Štúrovmu národnostnému programu vtedy dávala určité reálne nádeje, pretože v istom smere zodpovedala aj záujmom rakúskych vládnych kruhov. Právny historik Karol Rebro na základe hlbšieho rozboru národnostnej politiky rakúskej vlády v revolúcii 1848 – 1849 vystihol jej charakter i chápanie v slovenskom hnutí a u Štúra predovšetkým: „*V spleťosti tejto situácie a na seba narážajúcich národných a triednych záujmov víťazil po potlačení viedenskej októbrovej revolúcie na viedenskom dvore smer, že výdobytky marcovej revolúcie treba ponechať, že ríšu treba reorganizovať, pričom národnostná rovnoprávnosť má byť jedným zo základných princípov tejto reorganizácie, lebo podľa presvedčenia dvora a v prevahe aj viedenských vládnych kruhov práve nerešpektovanie princípov národnej rovnoprávnosti Maďarmi bolo základom ťažkostí v Uhorsku. Takto aj v lone viedenskej vlády pripravuje sa a zreje myšlienka federalizácie Uhorska na národnostnom základe. Je znevažovaním alebo podceňovaním skutočného stavu, ak sa takéto podnety a kroky kvalifikujú len ako taktická návnada viedenskej vlády na využitie hnutia nemaďarských národov – a medzi nimi aj slovenského hnutia proti Maďarom a maďarskej revolúcii – aj keď je nepochybné, že dvor, viedenská vláda a rakúske vládnuce triedy mali v tomto ďalekosiahlom politickom zápase na zreteli výhradne vlastné záujmy.*“¹⁰

Štúrov príklon k Viedni bol zaiste ovplyvnený aj medzinárodnou situáciou, ktorú charakterizovali revolučné výbuchy vo Francúzsku, v Nemecku a napokon aj Rakúsku a Uhorsku. Je jasné, a Štúr to neraz zdôraznil, že Slováci nechceli a nemohli zostať mimo tohto všeobecného oslobodzovacieho prúdu. Svoj význam zohral aj pohyb ostatných uhorských Slovanov, predovšetkým Chorvátov, pohyb českého národa a konečne aj Štúrova filozofia štátu, jeho viera v štát a legálnu vládu, nimbus cisára ako tvorcu štátu a ochrancu práv národov.

Keď dnes s odstupom vyše jeden a pol storočia hodnotíme Štúrov ozbrojený boj proti Maďarom, ide nám predovšetkým o pochopenie jeho konania, jeho morálne ospravedlnenie ako človeka, mysliteľa a verejno-politického dejateľa. Dnes je každému jasné, že v konflikte s Maďarmi a boji po boku Viedne proti nim išlo o prostriedky a metódy, ktoré nevedli k uskutočneniu Štúrovho programu. Pritom je jasné aj to, že „*tri slovenské vystúpenia proti Maďarom po boku rakúskych vojsk, v septembri 1848, v decembri – apríli 1848 – 1849 a v auguste – novembri 1849, bolo nielen logickým završením Štúrovho osobného vývinu, ale aj slovenského národného vývinu vôbec.*“¹¹

Spomenuté okolnosti zohrali teda pri utváraní Štúrovho rozhodnutia viesť ozbrojený boj proti maďarskej vláde úlohu rozhodujúcu. Nazdávame sa však, že ak chceme komplexne pochopiť Štúrovo konanie, nemôžeme nevidieť aj ľudskú stránku veci, Štúrov charakter, presvedčenie, rodolubstvo, životný cieľ. Víťazstvo maďarskej revolúcie by znamenalo osamostatnenie Uhorska, jeho premenu na národný štát s jedinou úradnou rečou maďarčinou – znamenalo teda likvidáciu a zánik základnej Štúrovej myšlienky o samostatnosti a samobytnosti slovenského národa a jeho národných právach i perspektívach. Postaví sa vo vedomí tohto dôsledku po boku Maďarov proti Viedni znamenalo postaviť sa proti sebe, proti vlastným ideálom i ideálom hnutia a proti vlastným spolubojovníkom. Pri posúdení z logického aj ľudského hľadiska dochádzame k záveru, že Štúr v nijakom prípade nemohol ísť

10 REBRO, ref. 5, s. 565.

11 KOZÁR, J. V.: *Ludovít Štúr a jeho revolučný čin*. In: *Ochranca prírody a pamiatok*, č. 11 – 12, 1965.

po boku maďarskej liberálnej opozície, ak nechcel zradiť a sebecky si v prípade víťazstva nárokovať osobné zásluhy a výhody. A toho Štúr schopný nebol. Keď napríklad v roku 1845 dostal povolenie na vydávanie *Slovenských národných novín* a žiadal o pomoc a podporu Pavla Jozeffyho, okrem iného mu v liste napísal: „*Poroučím Vám i nyní, Otče, toto podnikání naše i prosím Vás srdečně, aby ste je pode svou laskavou ochranu vzíti ráčili. Pamatujtež, že jest s tím spojen život Slovenska i buďte přesvědčen že vůle má jest tá sama, která i prve byla, ta sama nepohnuta a najvroucnejší, pomoci ubohému rodu nášmu slovenskému. Ona mi vždy svítila jako hvězda i jen tedy svítiti mi přestane, kdy zastaví se tluk srdce mého.*“¹²

Je tragické, no celý Štúrov život a dielo potvrdzujú naplnenie slov, že skončil v plnom tvorivom nasadení za uskutočnenie toho, čomu viac ako desať rokov pred smrťou tak úprimne prisahal doživotnú vernosť. V revolučných rokoch a dávno predtým, videl a aj na vlastnom osude pocítil, že maďarskej politickej reprezentácii vôbec nešlo o riešenie národnostnej otázky nemaďarských uhorských národov, ale naopak, že popri oslobodení od nadvlády vlastnej vysokej šľachty a rakúskej vlády, videli pred sebou ako základný cieľ aj upevnenie a monopolizáciu vlastnej nadvlády nad nemaďarskými národmi a národnosťami v Uhorsku. Ťažko je dnes hovoriť, ako by sa boli udalosti vyvíjali, ak by maďarská revolučná vláda bola bývala zjednotila všetky protifeudálne a protirakúske sily Uhorska pozitívnym národnostným programom. Isté však je, že by sme dnes nemali také problémy s jej objektívnym posudzovaním i s hodnotením osobnosti Ľudovíta Štúra, ktoré nezriedka najmä v minulosti viedli k nežiaducemu prikrášľovaniu alebo podceňovaniu jednej či druhej strany.

Pokiaľ ide o Štúra a jeho spolupracovníkov, ich neutrálny, resp. neangažovaný postoj k bojujúcim stranám by bol znamenal neskoršiu stratu vplyvu a vedenia slovenského národného pohybu, ktorý, ak by sa nebol konkrétne prejavil, bol by sa v prípade víťazstva Maďarov prakticky sám negoval, hnutie by sa vzdalo vlastnej existencie a budúcnosti. Je zrejmé, že pasívna rezistencia Štúra a celého hnutia by bola znamenala stratu práva vydávať sa za predstaviteľov slovenského národa a v chápaní Maďarov stratu práva hovoriť o slovenskom národe vôbec, pretože po revolúcii sa nedalo kalkulovať s národom, ktorý sa ako národ neprejavil práve v oných pohnutých rokoch. Ak sa neprejavil, teda ho niet, to bol záver, aký maďarskí predstavitelia vyslovili aj napriek rušnému pohybu Slovákov ako národa počas revolúcie; tým výraznejšie by takýto záver boli Maďari uplatňovali, ak by sa Slováci neboli preukázali, že ako národ existujú.

Pokiaľ ide o Viedeň, ani tu Slováci nemohli nedať na vedomie svoju existenciu, neuchádzať sa o svoje národné práva, ktoré viedenská vláda proklamovala. Pasivita slovenského národného hnutia by bola aj v tomto prípade znamenala vzdanie sa či odmietnutie ponúkaných možností zo strany viedenskej vlády, ktorá bola v konkretizácii svojho národnostného programu ochotná rátať iba s národmi, ktoré sa o svoje práva uchádzali. Zostať za takejto situácie pasívnym, znamenalo premeškať príležitosť.

Nazdávame sa, že ťažko možno inak rozšíriť rámce, v ktorých sa mohli Štúrove úvahy o postoji slovenského národného hnutia pohybovať. Pravda, snaha o pochopenie Štúrových postojov nemôže viesť cez bagatelizovanie maďarskej liberálnej revolúcie, ktorá, i keď obmedzená a svojrázna, znamenala prínos k všeobecnému pokroku. Nepochybne však treba súčasne vysloviť otázku „*či do záujmov všeobecného pokroku nepatrí na popredné miesto zreteľ na národnú rovnoprávnosť, národný život, plný národný rozvoj?*“¹³ Odpoveď môže byť zaiste len jediná. Maďarská revolúcia popri nesporných pokrokových programových po-

12 ŠTÚR, Ľ.: Listy II. List Pavlovi Jozeffymu z 25. marca 1845.

13 REBRO, ref. 5, s. 576.

žiadavkách a sociálnych, politických i hospodárskych vymoženostiach, v ktorých stála na spoločnej platforme so Štúrom, bola v dôsledku hospodárskej a politickej zaostalosti Uhorska sama protirečivá a obmedzená, preto túto jednoznačne pokrokovú požiadavku nebola schopná uznať a proklamovať. A to bola hlavná príčina vzniku dilemy, z ktorej Štúr hľadal východisko v ozbrojenom boji proti Maďarom. Vojenský význam boja bol malý a v žiadnom prípade priebeh revolúcie nemohol rozhodujúco ovplyvniť; túto stránku veci nemožno preto ani považovať za rozhodujúcu. Podstatné je vidieť objektívne nielen negatívne dôsledky Štúrovho priklonu k Viedni, ale aj pozitívny zmysel tohto kroku, že totiž práve „aktívna účasť Slovákov v revolučných rokoch 1848 – 1849 pod Štúrovým vedením ukázala pred celým svetom, že so slovenským národom treba rátať ako so svojbytným politickým činiteľom na medzinárodnom poli. V tom predovšetkým bola Štúrova zásluha, dovŕšujúca jeho predchádzajúce úsilie o jazykovú emancipáciu slovenskej kultúry.“¹⁴

V tejto súvislosti sa žiada poukázať i na hodnotenie ozbrojeného vystúpenia Slovákov proti maďarskej revolúcii významným slovenským vojenským historikom Vojtechom Danglom, ktorý okrem iného napísal: „Septembrová výprava bola prvým samostatným ozbrojeným vystúpením Slovákov ako národa v našich novodobých dejinách. Nadobudla charakter ľudového povstania, čo bolo jednou z príčin, že Viedeň, aj keď načas slovenské snaženie o národnú slobodu využívala na „skrotenie“ maďarského odporu, začínala mať z neho obavy a v konečnom dôsledku prispela k jeho neúspechu. Napriek vojenskému neúspechu však mala výprava ohromný vplyv na vývoj národného povedomia i na rast revolučného cítenia slovenského ľudu najmä v oblastiach, kde sa pohybovala, ale aj v ďalších krajoch Slovenska.“¹⁵

Štúrov tzv. historický omyl, ale vzhľadom na situáciu, v ktorej k nemu došlo, skôr omyl nevyhnutný, možno teda skôr pripisovať dobe, v ktorej žil, a pomerom, v ktorých sa musel rozhodovať, než Štúrovej filozofii, jeho teoretickým názorom na riešenie národnostnej otázky a úlohu štátu v ňom. Niet ani najmenších dôvodov pochybovať, že aj v tomto prípade Štúr postupoval v súlade so svojím demokratickým presvedčením a cítením, so svojimi ideálmi a zanietenosťou pre vec slovenského ľudu. Boj za práva ľudu sa stal jeho hlavnou životnou náplňou.

Je skutočne osobnou tragédiou Ludovíta Štúra i tragédiou našich národných dejín, že tento úprimne vedený boj a s ním spojené obete mohli bezprostredne tak málo ovplyvniť život slovenského národa, ktorý musel ešte dlhé roky čakať, aby dosiahol to, k čomu ho Štúr viedol už v „*revolučnej jari národov*“. Napriek týmto skutočnostiam ozbrojený boj Slovákov proti maďarskej revolúcii mal význam a pozitívny vplyv, a to najmä na rozvoj a upevňovanie národného povedomia, ako i na uvedomovanie si svojich politických, národných a sociálnokultúrnych práv. Žiada sa však zdôrazniť, že: „*Politická a národnoagitačná činnosť v podjavorinskom kraji, ktorá spočívala vo vyhlasovaní národno-sociálnych požiadaviek slovenského ľudu a samostatnosti slovenského národa, odstraňovaní maďarskej správy a organizovaní ozbrojeného ľudového povstania, mala okrem iného hlboký historický dosah.*“¹⁶

14 DOLANSKÝ, J.: *Velký medzi velkými*. In: *Pravda*, 28. októbra 1965.

15 DANGL V.: K problematike ozbrojeného vystúpenia Slovákov septembrovej výprave 1848. In: *Slováci v revolúcii 1848 – 1849*. Zostavil Imrich Sedlák. Zborník referátov z medzinárodnej vedeckej konferencie v Starej Turej 17.9. – 18.9.1998, Martin : Matica slovenská 2000, s. 132.

16 Tamže, s. 132 a 133.

J. CHOVANEC: DER BEWAFFNETER KAMPF DER SLOWAKEN GEGEN DIE
UNGARISCHE REVOLUTION IN DER STAATSPHILOSOPHIE VON
ĽUDOVÍT ŠTÚR

Es ist wichtig nicht nur die negativen Konsequenzen der Zuneigung von Štúr an Wien objektiv zu sehen, sondern auch die positive Bedeutung dieses Schrittes, und zwar, dass gerade *„die aktive Teilnahme der Slowaken in den Revolutionsjahren 1848 – 1849 unter der Führung von Štúr vor der ganzen Welt zum Ausdruck brachte, dass mit dem slowakischen Volk als mit einem eigenständigen politischen Faktor auf dem internationalen Feld zu rechnen ist. Es war vor allem Štúr’s Verdienst, das seine vorherige Bemühungen um Sprachemanzipation der slowakischen Kultur krönte.“*

Es ist erforderlich auf die Bewertung des bedeutsamen slowakischen Militärhistorikers Vojtechom Danglom, hinzuweisen, der im Zusammenhang mit dem bewaffneten Auftreten der Slowaken gegen die ungarische Revolution a.a. geschrieben hat: Der Zug im September war der erste selbstständige bewaffnete Auftritt der Slowaken als Nation in unserer neuzeitlichen Geschichte. Er gewann Charakter eines Volksaufstandes, was ein von den Gründen war, warum Wien, obwohl es die slowakischen Bemühungen um Nationalfreiheit eine Zeit für „Bezähmung“ des ungarischen Widerwillens benutzte, Befürchtung zu haben begann und zum Schluss es seinen Misserfolg beilegte. Trotz dem militärischen Misserfolg hatte der Zug einen riesigen Einfluss auf die Entwicklung des Nationalbewusstseins und auf den Anstieg der Revolutionsempfindung des slowakischen Volkes vor allem in den Gebieten, wo er sich bewegte, doch auch in anderen Gebieten der Slowakei.“

Štúr’s „sog. historischer Irrtum“, doch in Bezug auf die Situation, in der zum diesem kam, eher ein unvermeidbarer Irrtum, kann man also eher der Zeit, in der er lebte und den Verhältnissen, in den er sich entschieden musste, als Štúr’s Philosophie, seinen theoretischen Ansichten auf die Lösung der Nationalitätsfrage und der Aufgabe des Staates in diesem Prozess, beimessen.

Es gibt kein einziger Grund daran zu zweifeln, dass auch in diesem Fall Štúr im Einklang mit seiner demokratischen Überzeugung und Empfindung, mit seinen Idealen und Begeisterung für die Sache des slowakischen Volkes vorging. Der Kampf für die Volksrechte wurde zu seinem wichtigen Lebensinhalt.